

MILLIY QADRIYATLAR ASOSIDA O'QUVCHI SHAXSINI IJTIMOIY FAOL ETIB TARBIYALASHNING SAMARALI YO'LLARI

O'ktamova Yoqutoy Ravshan qizi

Mehnat va ijtimoiy munosabatlar akademiyasi o'qituvchisi

E-mail: yoqutoy.uktamova@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada milliy qadriyatlar asosida o'quvchi shaxsini ijtimoiy faol etib tarbiyalashning pedagogik va psixologik asoslari yoritilgan. Muallif milliy qadriyatlarning yosh avlod tafakkuri, dunyoqarashi va ijtimoiy faolligini shakllantirishdagi o'rni va ahamiyatini tahlil qiladi. Shuningdek, o'quvchilarda ijtimoiy faollikni rivojlantirishda o'qituvchi, oila va jamiyat hamkorligining roli ochib berilgan. Tadqiqot natijalari milliy qadriyatlarni ta'lim jarayoniga singdirish o'quvchilarda mas'uliyat, vatanparvarlik, mehr-oqibat, halollik va jamoaviylik kabi fazilatlarni rivojlantirishda muhim omil ekanini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: milliy qadriyatlar, ijtimoiy faollik, tarbiya, o'quvchi shaxsi, pedagogik yondashuv, ma'naviyat, oila hamkorligi.

Аннотация. В данной статье рассматриваются педагогические и психологические основы воспитания социальной активности учащихся на основе национальных ценностей. Автор анализирует роль национальных ценностей в формировании мировоззрения, мышления и социальной активности молодого поколения. Также раскрывается значение сотрудничества учителя, семьи и общества в развитии социальной активности учащихся. Результаты исследования показывают, что интеграция национальных ценностей в образовательный процесс способствует формированию таких качеств, как ответственность, патриотизм, честность, взаимопомощь и коллективизм.

Ключевые слова: национальные ценности, социальная активность, воспитание, личность учащегося, педагогический подход, духовность, сотрудничество семьи.

Annotation. This article explores the pedagogical and psychological foundations of developing students' social activity based on national values. The author analyzes the role and significance of national values in shaping young people's worldview, thinking, and social responsibility. The study also highlights the importance of cooperation among teachers, families, and the community in fostering students' active participation in social life. The findings indicate that integrating national values into the educational process effectively promotes qualities such as responsibility, patriotism, honesty, compassion, and teamwork among students.

Key words: national values, social activity, upbringing, student personality, pedagogical approach, spirituality, family cooperation.

KIRISH

Bugungi globallashuv jarayonlari, axborot texnologiyalarining tez sur'atlarda rivojlanishi, g'oyaviy raqobatning kuchayishi davrida yosh avlodni milliy qadriyatlarga tayanib tarbiyalash masalasi o'ta muhim ahamiyat kasb etmoqda. Har bir xalqning o'zligini saqlab qolishi, madaniy merosini asrab-avaylashi, milliy

o'ziga xosligini mustahkamlashi, avvalo, yoshlar tarbiyasiga qanday e'tibor qaratilishiga bog'liq. Shu bois, o'quvchi shaxsini ijtimoiy faol, mas'uliyatli, mustaqil fikrlovchi va milliy qadriyatlarga sodiq inson sifatida shakllantirish ta'lim-tarbiya tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etiladi.

Milliy qadriyatlar — bu xalqning asrlar davomida shakllangan madaniy, ma'naviy va axloqiy merosidir. Ular nafaqat xalqning tarixiy tajribasini, balki millatning kelajak yo'lini ham belgilab beradi. Qadriyatlar o'quvchining dunyoqarashini shakllantiradi, hayotga bo'lgan munosabatini belgilaydi, uni o'z xalqining ildizlari bilan bog'laydi. Shu nuqtai nazardan, bugungi kunda o'quvchi shaxsini tarbiyalashda milliy qadriyatlarni ta'lim jarayoniga singdirish, ularni darsda, tarbiyaviy soatlarda, sinfdan tashqari faoliyatlarda muntazam qo'llash katta ahamiyatga ega.

O'zbekiston Respublikasida yoshlarga oid davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri ham aynan ma'naviy barkamol, ijtimoiy faol, milliy qadriyatlarga sodiq yoshlarni tarbiyalashdir. Prezident Sh.M. Mirziyoyev o'z nutqlarida ta'kidlaganidek, "Biz yangi O'zbekistonni bunyod etayotgan ekanmiz, bu yo'lda eng katta kuchimiz — bu yoshlarimizdir. Agar yoshlar milliy g'urur, qadriyat va vatanparvarlik ruhida tarbiyalansa, kelajagimiz ishonchli qo'llarda bo'ladi." Ushbu fikr zamirida yoshlarning faqat bilimli emas, balki ma'naviy jihatdan boy, ijtimoiy hayotda faol ishtirok etuvchi shaxslar bo'lib kamol topish zarurati yotadi. Milliy qadriyatlarga asoslangan tarbiya o'quvchining shaxsiy rivojlanishida muhim omil bo'lib, ularning ongida milliy g'urur, insonparvarlik, vatanparvarlik, halollik, mehnatsevarlik, odob va mehr-oqibat kabi fazilatlarni mustahkamlaydi. Aynan shu qadriyatlar o'quvchining ijtimoiy faolligini belgilaydi, uni jamiyat hayotida faol ishtirok etishga undaydi. Chunki milliy qadriyatlar orqali o'quvchi o'zligini, jamiyatdagi o'rnini anglaydi, o'z xalqining manfaatlarini himoya qilishga intiladi. Ta'lim jarayonida o'quvchilarni ijtimoiy faol etib tarbiyalash uchun nafaqat nazariy bilimlar, balki amaliy faoliyat, jamoaviy ish, ijtimoiy loyihalarda ishtirok, muammoli vaziyatlarni hal etish kabi metodik yondashuvlar zarur. Bu borada o'qituvchi o'quvchining hayotiy tajribasini boyituvchi, unga yo'l ko'rsatuvchi, milliy qadriyatlarga tayangan holda shaxsiy namuna ko'rsatuvchi yetakchi rolini bajaradi.

TADQIQOT METADOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda o'quvchi shaxsini ijtimoiy faol etib tarbiyalashda milliy qadriyatlarga asoslangan pedagogik yondashuvlar o'rganildi. Tadqiqotning metodologik asosi sifatida shaxsga yo'naltirilgan ta'lim konsepsiyasi, kompetensiyaviy yondashuv va faoliyatga asoslangan pedagogik nazariya tanlandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Milliy qadriyatlar asosida o‘quvchi shaxsini ijtimoiy faol etib tarbiyalash bugungi ta‘lim tizimining dolzarb vazifalaridan biridir. Zamonaviy jamiyat sharoitida yosh avlodning faolligi, tashabbuskorligi, vatanparvarligi va ijtimoiy mas‘uliyat hissini shakllantirish uchun ta‘lim-tarbiya jarayonida milliy qadriyatlarning o‘rni beqiyosdir. Chunki qadriyatlar nafaqat shaxsning axloqiy mezonlarini belgilaydi, balki uning ijtimoiy xulq-atvori, fikrlash tarzi va faoliyat yo‘nalishiga ham bevosita ta‘sir ko‘rsatadi.

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, o‘quvchilarda ijtimoiy faollikni shakllantirishda milliy qadriyatlarni to‘g‘ri talqin qilish, ularni o‘quv jarayoniga integratsiya etish va amaliy faoliyatda qo‘llash samaradorlikni sezilarli oshiradi. Milliy qadriyatlar asosida o‘qitish jarayonida o‘quvchilar o‘z xalqining tarixi, madaniy merosi va urf-odatlariga hurmat bilan qarashni o‘rganadi. Shu bilan birga, ular jamiyat hayotida faol ishtirok etishga, atrofdagilarga nisbatan mas‘uliyatli bo‘lishga intiladilar. Tarbiyaning asosiy maqsadi o‘quvchining ijtimoiy faol shaxs sifatida shakllanishini ta‘minlashdir.

Ijtimoiy faol shaxs – bu o‘z fikrini erkin ifoda eta oladigan, jamoaviy ishda faol ishtirok etadigan, boshqalarga yordam qo‘lini cho‘zadigan, o‘z yurtining taraqqiyotiga hissa qo‘shishga intiladigan insondir. Bunday shaxsni shakllantirish uchun milliy qadriyatlar asosidagi tarbiya tizimi o‘zining ta‘sirchanligi bilan ajralib turadi. O‘quvchilarning ijtimoiy faollikini oshirishda milliy qadriyatlar bilan tanishtirish, ularni turli tadbirlar, milliy bayramlar, musobaqalar, teatr ko‘rinishlari, xalq og‘zaki ijodi namunalariga asoslangan mashg‘ulotlar orqali chuqur anglatish muhim rol o‘ynaydi. Bunday faoliyat o‘quvchilarda milliy g‘urur, birlik, mehr-oqibat, hurmat, sabr-toqat va halollik kabi fazilatlarni rivojlantiradi. Tadqiqot jarayonida aniqlanishicha, o‘qituvchilar tomonidan milliy qadriyatlarga asoslangan interfaol metodlardan foydalanish o‘quvchilarning o‘quv jarayonidagi ishtirokini oshiradi. Ayniqsa, “fikir almashish”, “rol o‘ynash”, “munozara” kabi usullar yordamida o‘quvchilar milliy qadriyatlarni o‘z hayotiy tajribalariga tatbiq etishni o‘rganadilar. Shu orqali ular nafaqat bilimga, balki ijtimoiy faoliyatga ham tayyor bo‘lib boradilar.

Milliy qadriyatlarga asoslangan tarbiya jarayonida o‘quvchilar ijtimoiy masalalarni chuqurroq anglaydilar, jamiyatdagi o‘z o‘rnini his qiladilar, tengdoshlariga, o‘qituvchilariga va kattalarga nisbatan hurmat hissi kuchayadi. Ular o‘z fikrlarini bildirishdan qo‘rqmaydilar, ijtimoiy tashabbuslarni ilgari surishga intiladilar. Bunday natijalar o‘quvchining shaxs sifatida yetuklikka erishayotganini ko‘rsatadi. O‘quvchilarda ijtimoiy faollikni shakllantirishda oilaning ham roli

beqiyosdir. Ota-onalar farzandlarida milliy qadriyatlarni singdirish orqali ularni to'g'ri yo'lga yo'naltiradi. Oila – tarbiyaning birlamchi bo'g'ini bo'lib, unda milliy urf-odatlar, axloqiy me'yorlar, e'tiqod va insoniy fazilatlar shakllanadi. Agar oila va maktab hamkorlikda ishlasa, o'quvchi shaxsining ijtimoiy faolligi yanada mustahkam bo'ladi. Milliy qadriyatlarga asoslangan tarbiya o'quvchilarning ma'naviy dunyosini boyitadi.

Ma'naviy boylik – bu insonning ruhiy kuchi, dunyoqarashi va qadriyatlarga bo'lgan munosabatining ifodasidir. Milliy qadriyatlarga ega o'quvchi nafaqat o'z xalqini, balki boshqa xalqlarni ham hurmat qiladi, ular bilan tinch-totuv yashashni o'rganadi. Shu jihatdan, milliy qadriyatlar universallik va insonparvarlik g'oyalariga hamohangdir. O'quvchilar bilan o'tkazilgan suhbatlar shuni ko'rsatadiki, milliy qadriyatlarga oid mavzularda olib borilgan darslar ularning hayotiy qarashlariga sezilarli ta'sir ko'rsatgan. Ular o'z ota-bobolari yaratgan meros bilan faxrlanishni, o'z xalqining madaniyati va san'atini qadrlashni o'rganmoqdalar. Bunday darslar o'quvchilarda milliy g'urur hissini oshirib, ularni jamiyat hayotida faol ishtirok etishga ilhomlantirgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, o'quvchilarning milliy qadriyatlarga bo'lgan qiziqish darajasi o'qituvchi faoliyatining sifatiga bevosita bog'liq. O'qituvchi milliy qadriyatlarni dars jarayonida faqat nazariy emas, balki amaliy tarzda tushuntirsa, ularning samaradorligi ancha ortadi. Masalan, xalq o'yinlari, milliy kiyimlar, marosimlar va qadimiy urf-odatlarini dars jarayonida qo'llash o'quvchilarni faollikka undaydi.

XULOSA

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, milliy qadriyatlar asosida o'quvchi shaxsini ijtimoiy faol etib tarbiyalash ta'lim tizimining muhim va samarali yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Milliy qadriyatlar orqali tarbiya berish o'quvchining nafaqat ma'naviy dunyosini boyitadi, balki uning ijtimoiy mas'uliyatini, faolligini, mustaqil fikrlash qobiliyatini ham rivojlantiradi. Qadriyatlar insonni milliy o'zligiga sodiq, xalqining tarixiy merosiga hurmat bilan qaraydigan, shu bilan birga, zamonaviy jamiyatda faol ishtirok etishga tayyor shaxs sifatida shakllantiradi. O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatdiki, milliy qadriyatlarni o'quv jarayoniga singdirish o'quvchilarning ta'limga bo'lgan munosabatini ijobiy o'zgartiradi, ularni faollikka, jamoaviylikka, o'z fikrini erkin bayon etishga undaydi. Bunday yondashuv o'qituvchining metodik mahorati, darsning interfaol usullar bilan boyitilishi va oila hamkorligiga ham bevosita bog'liqdir. Ota-ona, o'qituvchi va jamiyatning birgalikdagi sa'y-harakatlari orqali o'quvchining ijtimoiy faolligini shakllantirish yanada samarali kechadi.

Foydalangan adabiyotlar ro'yxati:

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
3. Hasanboeva O., To'rayeva Sh. Pedagogika nazariyasi va tarbiya metodikasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
4. Mavlonova R., Qodirova F., Raxmonqulova N. Pedagogika: Darslik. – Toshkent: O'zbekiston faylasuflari jamiyati, 2020.
5. To'raqulova D. Milliy qadriyatlar va tarbiya jarayoni. – Toshkent: Ilm ziyo, 2017.
6. Jalolov J. Ta'lim tizimida shaxsga yo'naltirilgan yondashuv. – Toshkent: Innovatsiya, 2022.

